

Sygn. akt I ACa 1056/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bogdan Wysocki (spr.)
Sędziowie:	SSA Jacek Nowicki SSA Mikołaj Tomaszewski
Protokolant:	st. sekr. sądowy Monika Ćwirko

po rozpoznaniu w dniu 10 grudnia 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **H. K.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 20 sierpnia 2013 r., sygn. akt I C 2384/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że oddala roszczenie powódki o zasądzenie na jej rzecz odsetek ustawowych od kwoty 79.839,34 zł za okres od dnia 15 października 2010r do dnia 23 maja 2013r;

II. w pozostałej części apelację oddala;

III. koszty postępowania apelacyjnego rozdziela między stronami stosunkowo, obciążając nimi w 9% pozwanego a w 91% powódkę i z tego tytułu:

a) **zasądza od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1.476 zł (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego;**

b) **nakazuje ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Poznaniu) kwotę 1.347 zł (jeden tysiąc trzysta czterdzieści siedem złotych) tytułem części brakującej opłaty od apelacji.**

/-/ M. Tomaszewski /-/ B. Wysocki /-/ J. Nowicki

UZASADNIENIE

Powodowie J. M., H. K. i B. K. wnieśli o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) kwot po 200.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za bezprawne wywłaszczenie z nieruchomości położonej w K. przy ulicy (...), ujętej w księdze wieczystej KW nr (...), a obecnie zapisanej w Kw nr (...) oraz o zasądzenie kosztów procesu. Jako podstawę prawną powództwa wskazywali art. 417¹ § 2 k.c.

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa – Wojewoda (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powodów na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Pozwany podniósł zarzut braku legitymacji czynnej powodów, albowiem nie wykazali, aby byli właścicielami nieruchomości w chwili wywłaszczenia. Zarzucił również brak związku przyczynowego pomiędzy wydaniem decyzji komunalizacyjnej, a niemożnością przywrócenia własności nieruchomości.

Postanowieniem z dnia 28 lipca 2011r. Sąd ustalił statio fisci Skarbu Państwa na Wojewodę (...) i Ministra Gospodarki.

Wyrokiem z dnia 10 listopada 2011 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo i zasądził od powodów na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Od powyższego wyroku skuteczną apelację złożyła powódka H. K., domagając się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Co do pozostałych powodów wyrok się uprawomocnił.

Wyrokiem z dnia 14 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo H. K. oraz rozstrzygnięcie o kosztach procesu i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Apelacyjny przesądził, że decyzja komunalizacyjna Wojewody L. z dnia 23 marca 1993 r. wywołała nieodwracalne skutki prawne, gdyż na skutek dalszych rozporządzeń prawem użytkowania wieczystego przedmiotowej nieruchomości została ona nabyta przez podmioty trzecie, które są chronione rękojmią wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o księgach wieczystych i hipotece – Dz.U. z 2001, nr 123, poz. 1361 ze zm. – dalej zwana u.k.w.h.). Wobec tego przyjąć należy, że powodowie definitywnie utracili własność nieruchomości objętej decyzjami administracyjnymi, o jakich mowa w pozwie. Tym samym, powstanie szkody majątkowej po ich stronie, polegającej na utracie prawa własności, nie może budzić wątpliwości. Sąd Apelacyjny w Poznaniu podkreślił, że przy ponownym rozpoznaniu Sąd winien rozważyć wszystkie przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa na podstawie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a.

Wyrokiem z dnia 20 sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki H. K. kwotę 79.839,34 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 października 2010 r. (pkt 1), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2), koszty postępowania rozdzielił pomiędzy stronami stosunkowo, obciążając nimi powódkę H. K. w 60% a pozwany Skarb Państwa – Wojewodę (...) w 40%

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski.

J. M. był właścicielem przedsiębiorstwa (...) wł. J. M. w K., ul. (...) i ul. (...). Działalność gospodarcza J. M. została wstrzymana w związku z wybuchem II wojny światowej, a po jej zakończeniu była kontynuowana. Do jej prowadzenia J. M. wykorzystywał nieruchomość położoną w K. przy ul. (...), stanowiącą działkę nr (...) o powierzchni 1.154 m², ujawnioną w księdze wieczystej KW nr (...), której był właścicielem od 1928 r. W 1951 r. nieruchomość ta była zabudowana budynkiem parterowej hali produkcyjnej o powierzchni użytkowej ok. 241,4 m², wybudowanej w latach 20-tych w technologii tradycyjnej murowanej z dachem dwuspadowym krytym papą. Na nieruchomości był posadowiony również budynek murowany parterowy, w którym znajdowały się pomieszczenia na garaże, szatnie i ustępy, o łącznej powierzchni ok. 26,6 m². Łączna powierzchnia użytkowa budynków zlokalizowanych na przedmiotowej nieruchomości wynosiła ok. 268 m². Stan techniczny budynków był w owym czasie zadawalający.

Na podstawie zarządzenia Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 19 października 1951 r. nad przedsiębiorstwem (...) ustanowiono przymusowy zarząd państwowy. Orzeczeniem Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 27 maja 1959 r. na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz.U. z 1958r., nr 11, póź. 37 ze zm.) w związku z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o Komitecie Drobnej Wytwórczości (Dz.U. z 1958r, nr 43, póź. 225) stwierdzono przejście ww. przedsiębiorstwa (...) na własność Państwa z mocy prawa z dniem 8 marca 1958 r.

Po przejściu nieruchomości przez Skarb Państwa dotychczasowy budynek produkcyjny został rozbudowany, a także pobudowano na niej nowe budynki biurowe i garażowe. Na początku 1993 r. na nieruchomości znajdował się budynek socjalno-produkcyjny o powierzchni użytkowej ok. 280,5 m², budynek produkcyjny i suszarni o łącznej powierzchni ok. 158,4 m², hala produkcyjna o powierzchni 293,4 m² oraz wiata metalowa kryta płytami poliestrowymi o kubaturze 1.242,63 m³. Wiata metalowa nie jest trwale związana z gruntem. Z kolei wymienione wyżej budynki są wybudowane w technologii tradycyjnej, murowane z dachem płaskim krytym papą.

Decyzją z dnia 25 marca 1993 r. Wojewoda L., na podstawie art. 18 ust. 1 w zw. z art. 5 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz.U. z 1990r., nr 32, póź. 191 ze zm.), stwierdził nabycie przez Miasto K. z mocy prawa wymienionej nieruchomości położonej w przy ul. (...), ujawnionej w księdze wieczystej KW nr (...). Na tej podstawie nastąpił wpis prawa własności nieruchomości na rzecz Miasta K. do księgi wieczystej.

Umową dnia 23 czerwca 1994 r. Miasto K. oddało przedmiotową nieruchomość w użytkowanie wieczyste oraz nieodpłatnie przeniosło własność budynków na rzecz Usługowo - (...) w K..

Umową sprzedaży zawartą w formie aktu notarialnego w dniu 21 grudnia 1995 r. Usługowo - (...) w K. w upadłości dokonała zbycia prawa użytkowania wieczystego ww. nieruchomości na rzecz firmy (...) Sp. z o.o. z siedzibą w B..

Następcami prawnymi J. M. są powodowie J. M., H. K., B. K.. Postanowieniem z dnia 21 kwietnia 1989 r. Sąd Rejonowy w Kościanie stwierdził, że spadek po J. M. nabyła jego żona P. M. oraz dzieci: J. M., I. K., H. K.. Tym samym postanowieniem Sąd stwierdził, że spadek po zmarłej P. M. nabyły dzieci: J. M., I. K. i H. K.. Postanowieniem z dnia 22 grudnia 2005 r. Sąd Rejonowy w Kościanie stwierdził, że spadek po zmarłej I. K. nabył jej syn B. K..

Ostateczną decyzją z dnia 13 lipca 2007 r. Minister Gospodarki stwierdził nieważność zarządzenia Ministra Przemysłu Drobного i Rzemiosła z dnia 19 października 1951 r. w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad ww. przedsiębiorstwem (...) oraz orzeczenia Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 27 maja 1959 r. w sprawie przejścia przedmiotowego przedsiębiorstwa na własność Państwa.

Decyzją nr 557 z dnia 25 lipca 2010 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził, że decyzja Wojewody L. z dnia 23 marca 1993 r. została wydana z naruszeniem prawa.

Postanowieniem z dnia 19 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy w Kościanie oddalił wniosek B. K. o wpis prawa własności na rzecz spadkobierców J. M.. Apelacja wnioskodawcy została oddalona postanowieniem Sądu Okręgowego w Poznaniu.

Wnioskiem z dnia 20 maja 2010 r. skierowanym do Sądu Rejonowego Warszawa Śródmieście J. M., H. K. i B. K. zawezwali Skarb Państwa - Ministra Gospodarki do próby ugodowej, domagając się od pozwanego zapłaty kwoty 3.000.000 zł tytułem odszkodowania.

Wartość rynkowa nieruchomości według stanu na dzień 19 października 1951 r. oraz cen aktualnych wynosiła 239.518 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego w świetle dokonanych ustaleń faktycznych powództwo H. K. okazało się w części zasadne. Podstawą zasądzenia odszkodowania był art. 160 § 1 k.p.a. w brzmieniu sprzed wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 września 2003r., sygn. akt: K 20/02, przewidujący ograniczenie odszkodowania do rzeczywistej szkody. Wysokość szkody została ustalona na podstawie opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego, który oszacował wartość rynkową spornej nieruchomości, według stanu z daty 19 października 1951 r., a więc dnia, kiedy spadkodawca powódki został wyzuty z jej posiadania, i ceny obecnie obowiązującej, na kwotę 239.518 zł. Brak było bowiem podstaw do przyjęcia na potrzeby rozstrzygnięcia wartości przedmiotowej nieruchomości według stanu na dzień wydania decyzji komunalizacyjnej (25 marca 1993 r.), gdyż w okresie od 1951 r. do 1993 r. Skarb Państwa pobudował na nieruchomości kolejne budynki, a zatem przyznanie odszkodowania w oparciu o wartość uwzględniającą nowe zabudowania doprowadziłoby do bezpodstawnego wzbogacenia spadkodawców wywłaszczonego właściciela.

Z uwagi na fakt, że bezpośrednią przyczyną szkody była decyzja Wojewody L. z dnia 23 marca 1993 r., która z powodu wywołania nieodwracalnych skutków w sferze prawa podmiotowych osób trzecich nie została wyeliminowana z obrotu prawnego, Sąd uznał, że Skarb Państwa winien być w niniejszym postępowaniu reprezentowany przez Wojewodę (...) (art. 67 § 2 k.p.c.).

Powódce, jako następcy prawnemu byłego właściciela, przysługuje prawo do 1/3 spadku po nim, a zatem jest ona legitymowana do dochodzenia odszkodowania w wysokości 79.839,34 zł (1/3 z 239.518 zł).

Mając powyższe na względzie Sąd w pkt 1 wyroku, w oparciu o art. 160 k.p.a., zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki H. K. kwotę 79.839,34 zł, a w pozostałym zakresie powództwo w pkt 2 oddalił.

O roszczeniu odsetkowym orzeczono na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Powódka domagała się zapłaty kwoty 200.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Powodowie przed wszczęciem procesu zawezwali pozwanego do próby ugodowej, domagając się zapłaty od pozwanego kwoty 3.000.000 zł, po 1.000.000 zł na rzecz każdego z nich, a zatem już w trakcie tego postępowania wierzytelność z tytułu odszkodowania za utratę własności spornej nieruchomości stała się wymagalna. W takim stanie rzeczy Sąd uwzględnił roszczenie odsetkowe powódki w całości, zasądzając je od dnia wniesienia pozwu, tj. 15 października 2010 r. do dnia zapłaty (pkt 1 wyroku).

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. rozdzielając je stosunkowo i obciążając nimi powódkę w 60% a pozwanego w 40%, gdyż powództwo zostało uwzględnione co do kwoty 79.839,34 zł, co stanowi ok. 40% ogólnej wartości przedmiotu sporu (200.000 zł).

Apelację od wyroku złożył pozwany, zaskarżył go w części tj. co do pkt 1 w zakresie zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki odsetek ustawowych od kwoty 79.839,34 zł od dnia 15 października 2010 r. Pozwany zarzucał rozstrzygnięciu naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 363 § 2 k.c. poprzez przyjęcie, że odsetki ustawowe od pieniężnego świadczenia odszkodowawczego zasądzonego w pkt 1 wyroku należą się od daty wcześniejszej niż data ustalenia wysokości tego odszkodowania jaką jest data wyrokowania. Wskazując na te zarzuty pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt 1 w ten sposób, że kwotę 79.939 zł Sąd zasądza na rzecz powódki

H. K. od Skarbu Państwa – Wojewody (...) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację w przeważającym zakresie należy uznać za zasadną.

Jako podstawę uwzględnienia roszczenia o odsetki sąd I instancji wskazał przepisy art. 481 § 1 kc w zw. z art. 455 kc, uznając, że pozwany pozostawał w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia co najmniej w dacie wniesienia pozwu. Stanowisko takie sąd oparł na ustaleniu, że przed wytoczeniem powództwa powód wezwał pozwanego do zapłaty w formie zawezwania do próby ugodowej.

Co do zasady zgodzić należy się z Sądem Okręgowym, że roszczenie o zapłatę odszkodowania staje się wymagalne na zasadach ogólnych, tzn. po wezwaniu zobowiązanego do jego zaspokojenia (art. 455 kc).

Od tego momentu, co do zasady, dłużnik, odpowiedzialny za szkodę, nie spełniający świadczenia, popada w opóźnienie, uzasadniające żądanie od niego odsetek na podstawie art. 481 kc.

Obowiązany do zapłaty odszkodowania może jednak pozostawać w tak rozumianym opóźnieniu jedynie co do obowiązku wyrównania szkody, **której wysokość jest znana w dacie wezwania**, choćby została ona ustalona dopiero w okresie późniejszym, np. w wyniku postępowania sądowego.

W realiach rozpoznawanej sprawy szkoda po stronie powódki polegała na utracie przez nią (ściślej – jej spadkobierców) własności nieruchomości, a odszkodowanie obejmowało wartość tej nieruchomości.

Sąd I instancji odwoławczy mógłby zatem uwzględnić żądanie zasądzenia odsetek ustawowych od daty wezwania do zapłaty, jedynie wówczas, gdyby dysponował dowodem, z którego wynikałoby, że wartość nieruchomości w dacie wezwania do zapłaty (zawezwania do próby ugodowej) była taka sama jak w dacie orzekania, a ponadto, że nie było w tych okresach różnicy cen (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 kwietnia 2009 r. w spr. I CSK 524/08, OSNC – ZD, nr 4 z 2009r, poz. 106, z dnia 7 lipca 2011 r. w spr. II CSK 635/10, LEX nr 1001288 oraz z dnia 14 lutego 2013r w spr. II CSK 295/12, LEX nr 1318347).

Tymczasem wysokość szkody została ustalona w sprawie jedynie na dzień wydania opinii przez biegłego J. W., tzn. na 24 maja 2013. Według cen z tej daty biegły określił bowiem wartość utraconej nieruchomości.

Od tej daty wysokość szkody stała się między stronami niesporna, co oznacza, że pozwany pozostaje od niej w opóźnieniu z zapłatą odszkodowania, uzasadniającym jego odpowiedzialność odsetkową z art. 481 kc.

Z drugiej bowiem strony nie można byłoby takiej odpowiedzialności uzależniać od ponownego wezwania go przez wierzyciela o zapłatę.

Skutkuje to zmianą zaskarżonego orzeczenia we wskazanym wyżej kierunku.

Ponieważ jednocześnie zmiana ta dotyczy wyłącznie roszczenia ubocznego, nie wpływającego na wartość przedmiotu sporu, nie pociąga ona za sobą korekty rozstrzygnięcia o kosztach procesu za postępowanie pierwszoinstancyjne.

Z tych przyczyn na podstawie art. 386 § 1 kpc oraz powołanych wyżej przepisów prawa materialnego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

Dalej idące wnioski apelacji są, z przyczyn, o których była wyżej mowa, bezzasadne.

Dlatego na podstawie art. 385 kpc orzeczono ja w punkcie II wyroku.

Koszty postępowania apelacyjnego zostały rozdzielone między stronami stosunkowo do wyników tego postępowania, przy uwzględnieniu, że roszczenia środka odwoławczego uwzględnione zostały w 91%.

Obie strony poniosły koszty związane z wynagrodzeniami profesjonalnych pełnomocników, po 1.800 zł każda. Z tego tytułu powódka zobowiązana jest zatem do zapłaty na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwoty 1.476 zł.

Nadto od powódki należało ściągnąć obciążającą ją część opłaty od apelacji, od której pozwany był zwolniony z mocy ustawy.

Stąd na podstawie przepisów art. 98 § 1 i 3 kpc, art. 99 kpc, art. 100 kpc, art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz odpowiednich, mających zastosowanie w sprawie przepisów o stawkach opłat należnych z tytułu profesjonalnego zastępstwa procesowego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie III wyroku.

/-/ J. Nowicki /-/ B.Wysocki /-/ M. Tomaszewski